

& THỦ TƯỚNG VÕ VĂN KIỆT CHIẾN LƯỢC GIÁO DỤC ĐẠI HỌC

GS.VS NGUYỄN VĂN ĐẠO

(Giám đốc đầu tiên của ĐHQGHN)

Khi còn đương nhiệm, Thủ tướng Võ Văn Kiệt là người rất quan tâm đến giáo dục. Trong con mắt và trái tim của chúng tôi, Võ Văn Kiệt là một nhà lãnh đạo xuất sắc, một Thủ tướng tiêu biểu cho tầm nhìn, trí tuệ và phong cách lãnh đạo mới.

Một trong những thành tựu đáng kể của giáo dục Việt Nam trong những năm gần đây là sự ra đời và hoạt động có hiệu quả của Đại học Quốc gia Hà Nội (ĐHQGHN) - một đại học có quyền chủ động cao trong đào tạo, nghiên cứu khoa học - công nghệ, tài chính, quan hệ quốc tế và tổ chức bộ máy.

Việc giao quyền tự chủ và tự chịu trách nhiệm cho các trường đại học có thể so sánh như một thứ "Khoản 10" trong giáo dục đại học. Đây là một chủ trương hoàn toàn đúng, phù hợp với quy luật phát triển đại học trên thế giới, đặc biệt là trong điều kiện cuộc

cách mạng khoa học và công nghệ đang phát triển như vũ bão - "một ngày bằng hai mươi năm".

Khi trao đổi với các nhà khoa học giáo dục nước ngoài, đặc biệt là các nước có nền giáo dục tiên tiến như Nga, Mỹ, Nhật, Pháp, Anh..., về ý tưởng, mô hình tổ chức và hoạt động của ĐHQGHN, chúng tôi đều nhận được sự tán đồng và sự hợp tác nhiệt tình vì chỉ với mô hình đại học có quyền tự chủ cao như ĐHQGHN, trường đại học mới có thể phát triển nhanh, đạt chất lượng cao, mới theo kịp trình độ đại học của các nước phát triển.

Dưới đây, qua việc trình bày ý kiến về giáo dục đại học và ĐHQGHN, chúng tôi muốn phản ánh những suy nghĩ và tầm nhìn chiến lược của đồng chí Võ Văn Kiệt về các vấn đề này.

Những năm trước đây, các trường đại học của nước ta mặc dầu đã có nhiều đóng góp

lớn lao cho sự nghiệp cách mạng giành độc lập tự do và thống nhất đất nước, cho công cuộc xây dựng nền kinh tế và phát triển xã hội, song, do cơ chế quản lý tập trung quan liêu bao cấp nên việc quản lý các trường đại học quá chặt chẽ, kém hiệu quả, không phát huy được tính chủ động sáng tạo của cơ sở đào tạo cán bộ khoa học có trình độ cao. Khi chuyển sang nền kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa, yêu cầu nhân lực có trình độ đại học thay đổi, đòi hỏi sự trang bị kiến thức rộng, dễ dịch chuyển nghề, thông thạo ngoại ngữ, tin học... Do vậy, việc tổ chức, quản lý đào tạo theo kiểu cũ không còn thích hợp nữa.

Mỗi trường đại học là một trung tâm trí tuệ. Nếu khơi dậy được tiềm năng này thì trường đại học sẽ phát triển mạnh. Mỗi trường đại học có đặc thù riêng. Các trường đại học phải năng động, sáng tạo trong việc thực hiện nhiệm vụ chính trị của mình, đặc biệt là trong điều kiện hạn hẹp của các nguồn nhân lực và tài chính của Nhà nước. Các trường đại học phải đua tranh nhau phát triển, nâng cao uy tín của trường mình trong xã hội bằng chất lượng đào tạo. Do vậy, việc phát huy cao độ quyền tự chủ và tự chịu trách nhiệm của trường đại học là biện pháp hàng đầu để phát triển nhà trường, nâng cao chất lượng đào tạo. Đây chính là "Khoản 10" trong giáo dục đại học. Vai trò quản lý Nhà nước của Bộ Giáo dục và Đào tạo là

Thủ tướng Võ Văn Kiệt trong lần về thăm ĐHQGHN, năm 2000.

rất lớn và quan trọng. Song, Bộ không nên làm thay chức năng của các trường đại học. Chỉ có như vậy, nền giáo dục đại học của nước ta mới phát triển nhanh, có chất lượng cao.

Quá trình chuyển từ nền kinh tế kế hoạch hoá, tập trung sang nền kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa đòi hỏi phải có phương thức quản lý, đảm bảo tính năng động, sáng tạo của những tổ chức, cá nhân thực hiện nhiệm vụ trong hành lang pháp luật. Điều này được thể hiện rất rõ trong lĩnh vực kinh tế. Những khái niệm về các tổ chức sản xuất, kinh doanh "trực thuộc bộ", "bộ chủ quản" đã tỏ ra lỗi thời, cản trở sản xuất phát triển. Thay vì sản xuất theo chỉ tiêu kế hoạch do bộ giao trước kia, xí nghiệp phải tự tìm hiểu nhu cầu của thị trường, phải tự tổ chức sản xuất với chất lượng do người tiêu dùng yêu cầu, tiêu thụ được sản phẩm và phải tự đảm bảo doanh thu để giải quyết đời sống cho cán bộ, công nhân viên của xí nghiệp và phát triển sản xuất. Chính vì vậy, mà Chính phủ, dưới sự chỉ đạo của Thủ tướng Võ Văn Kiệt đã đưa ra biện pháp quan trọng: "Chấm dứt sự can thiệp trực tiếp của bộ quản lý ngành và các bộ chức năng vào hoạt động sản xuất, kinh doanh của tổng công ty và các doanh nghiệp thành viên". Tình hình này cũng đúng trong lĩnh vực giáo dục.

Ngành giáo dục nói chung và giáo dục đại học nói riêng phải là một bộ phận tiên tiến nhất của xã hội, phải nhạy cảm nhất và đi đầu trong sự nghiệp đổi mới ở nước ta. Tiếc rằng, cho đến nay, chúng ta vẫn đang trong trạng thái trì trệ, những vấn đề lớn về quản lý đại học, về cơ bản, vẫn theo cách cũ, từ thời bao cấp. Các trường đại

Xây dựng cơ sở vật chất trong khuôn viên ĐHQGHN tại khu vực Xuân Thủy, Cầu Giấy, những năm 1997, 1998.

Thủ tướng Võ Văn Kiệt và các Phó Thủ tướng Nguyễn Khánh, Phan Văn Khải và Trần Đức Lương tại buổi làm việc về quy hoạch ĐHQGHN và các vùng phụ cận, năm 1994.

học vẫn còn chịu bó tay trước nhiều việc cần làm và có khả năng làm. Giáo dục nước ta đang đứng trước nguy cơ tụt hậu xa so với nhiều nước trong khu vực và trên thế giới.

Chủ trương tổ chức, sắp xếp lại mạng lưới trường đại học và cao đẳng, xây dựng các đại học quốc gia (ĐHQG), đã được đặt ra từ lâu (Quyết định 73/HĐBT) và được làm nhiều lần, ở nhiều cấp, nhưng trong một thời gian dài không triển khai được. Thủ tướng Võ Văn Kiệt đã trực tiếp chỉ đạo việc xây dựng ĐHQG với những ý tưởng mới về một nền giáo dục đại học. Sự ra đời của hai ĐHQG là mốc đổi mới sâu sắc trong cơ cấu hệ thống giáo dục đại học Việt Nam. Đây cũng là lần đầu tiên xuất hiện loại trường đại học đa lĩnh vực có quyền tự chủ cao trong hệ thống giáo dục đại học Việt Nam.

Việc xây dựng ĐHQG nhằm mục tiêu để Việt Nam ta nhanh chóng có những trung tâm đại học mạnh,

chất lượng cao, đáp ứng nhu cầu của sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước. Các ĐHQG được xây dựng sẽ có tác dụng thúc đẩy đối với toàn bộ hệ thống đại học của nước ta.

Về cơ cấu, ĐHQG là một trung tâm đại học đa ngành, đa lĩnh vực. Ưu điểm nổi bật nhất của đại học đa ngành, đa lĩnh vực là sự hỗ trợ mạnh mẽ giữa các lĩnh vực nghiên cứu và đào tạo khác nhau, cùng nhau sử dụng chung đội ngũ cán bộ, sử dụng chung các trang thiết bị, phương tiện giảng dạy và do vậy nâng cao hiệu quả, chất lượng của công tác đào tạo đại học cũng như nghiên cứu khoa học. Xây dựng các đại học đa ngành, đa lĩnh vực là cách làm phổ biến ở hầu hết các nước trên thế giới. Cần có một cơ chế tự chủ để một trường đại học đa ngành, đa lĩnh vực phát huy được năng lực sáng tạo của mình trong việc thực hiện đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước về giáo dục.

Xét về mặt tổ chức, ĐHQG là cấp trên trực tiếp của các trường thành viên. Không nên biến ĐHQG thành một cấp hành chính trung gian giữa các trường thành viên và Bộ Giáo dục và Đào tạo. Muốn vậy, phải xoá bỏ cơ chế bộ chủ quản đối với ĐHQG, bởi vì nếu ĐHQG có bộ chủ quản thì đương nhiên nó trở thành cấp trung gian công kênh giữa Bộ và các trường thành viên khác.

Các nhiệm vụ cơ bản được đặt ra đối với ĐHQGHN rất lớn: Đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao ở trình độ đại học và trên đại học; Đặc biệt chú trọng đào tạo nhân tài trong các lĩnh vực khoa học cơ bản, công nghệ mũi nhọn và giáo dục; Tiến hành nghiên cứu cơ bản, nghiên cứu các vấn đề khoa học công nghệ mũi nhọn, thẩm định về mặt khoa học và công nghệ các dự án, công trình lớn cấp quốc gia, góp phần đưa những thành tựu khoa học công nghệ tiên tiến vào thực tiễn sản xuất và đời sống, gắn bó chặt chẽ giữa hoạt động đào tạo

Thủ tướng Võ Văn Kiệt trong lần về thăm ĐHQGHN, năm 1998.

và nghiên cứu khoa học, giữa nghiên cứu khoa học và thực tiễn sản xuất, phục vụ đắc lực cho sự nghiệp công nghiệp hoá - hiện đại hoá đất nước và bảo vệ Tổ quốc.

Ngày 10/12/1993, Thủ tướng Võ Văn Kiệt đã ký Nghị định thành lập ĐHQGHN. Tiếp theo đó là thời gian hoàn thiện ý tưởng và mô hình ĐHQG, thể hiện trong văn bản quy chế đầu tiên của ĐHQGHN được ban hành vào ngày 5/9/1994. Quy chế này đã phản ánh khá đầy đủ những ý tưởng chiến lược của Thủ tướng về giáo dục đại học.

Tư tưởng đổi mới mạnh mẽ trong giáo dục đại học như đã nói ở trên đã gặp không ít khó khăn khi thực hiện ở trong ngành cũng như ở bên ngoài, do nhận thức, do thói quen và cả do lợi ích cục bộ nữa. Mặc dù vậy, trên cương vị Thủ tướng Chính phủ, đồng chí Võ Văn Kiệt đã đưa ra những ý kiến quyết định vào các thời điểm khó khăn nhất đối với ĐHQGHN. Đồng

chí trước sau như một vẫn kiên quyết chỉ đạo việc xây dựng ĐHQGHN theo tinh thần đổi mới đã đề ra và đã đạt được thành công to lớn.

Nhờ được quyền tự chủ cao và được tạo điều kiện thuận lợi, ĐHQGHN đã phát triển vượt bậc, nâng cao chất lượng mọi mặt công tác, đã mở ra những ngành đào tạo mới, mở hệ đào tạo cử nhân tài năng, tăng cường hợp tác quốc tế, phát triển công tác nghiên cứu khoa học, tăng nhanh cơ sở vật chất và trang thiết bị. Học sinh của ĐHQGHN đã đạt được nhiều giải cao trong các kỳ thi Toán, Lý, Tin, Vật lý, Hoá quốc tế, đem lại niềm vinh quang và tự hào cho Tổ quốc. So với năm đầu mới thành lập, ngày nay kinh phí cho hoạt động khoa học đã tăng gấp 20 lần, số diện tích lớp học, nơi làm việc, ký túc xá xây mới bằng tổng diện tích đã xây được trong 50 năm trước đó...

Thủ tướng Võ Văn Kiệt còn đặc biệt quan tâm đến việc xây dựng cơ sở

vật chất của ĐHQG cho đảng hoàng, xứng đáng với tâm vóc của dân tộc. Đích thân Thủ tướng đã đi tìm địa điểm để xây dựng ĐHQGHN. Cán bộ và sinh viên của ĐHQGHN rất xúc động khi được biết rằng, vào một ngày chủ nhật, Thủ tướng đã trực tiếp đi thị sát các địa điểm có thể xây dựng ĐHQGHN. Đến một nơi, do không được thông báo trước nên cổng thường trực không mở. Thế là Thủ tướng và cả đoàn tùy tùng đã phải leo qua hàng rào để vào tận nơi quan sát khu đất và ngày nay khu đất ấy đã được xây dựng thành trung tâm điều hành khang trang của ĐHQGHN, nơi đã đón tiếp nhiều đồng chí lãnh đạo cao cấp của Đảng và Nhà nước, nhiều nguyên thủ các quốc gia. Sau nhiều ngày suy tính về tương lai của một đại học lớn, Thủ tướng đã quyết định dành cho ĐHQGHN một khu đất đẹp, rộng trên 1.000ha tại Hòa Lạc. Khi đó, có những cán bộ thắc mắc sao lại đi xa vậy? Song bây giờ mọi người đều nhận ra sự sáng suốt của

Nông trường 1A (Bộ Quốc phòng) những ngày đầu sáp nhập vào ĐHQGHN, 2003.

việc lựa chọn địa điểm này: ĐHQG phải có môi trường sinh hoạt rộng thoáng, phải đáp ứng cho nhu cầu phát triển của cả trăm năm sau, xứng đáng là một đại học lớn trong khu vực và trên thế giới. Ngày nay, nhờ việc mở ra con đường cao tốc Láng - Hòa Lạc (cũng do Thủ tướng chủ trương) mà cả phía Tây của Hà Nội đang phát triển mạnh và thời gian đi từ Hà Nội đến Hòa Lạc chỉ còn 30 phút, nghĩa là còn nhanh hơn đi trong nội thành vào những giờ cao điểm. Việc hình thành quyết định này một phần là do Thủ tướng đã quan sát kỹ các trường đại học lớn ở các nước mà Thủ tướng đã đi thăm. Tôi còn nhớ, Thủ tướng đã có ấn tượng rất mạnh sau khi đi thăm một khu đại học lớn ở Myanmar với thời gian xây dựng chỉ có 3 năm. Sau đó, Thủ tướng đã chỉ thị cho chúng tôi sang nghiên cứu kinh nghiệm của nơi này.

Nói đến con đường Láng - Hoà

Lạc để phát triển miền Tây Hà Nội, thiết tưởng cũng nên nhắc đến con đường cao tốc Thăng Long - Nội Bài (cũng được xây dựng dưới sự chỉ đạo của Thủ tướng Võ Văn Kiệt). Nhớ lại thuở nào, việc đi về giữa sân bay Nội Bài và Hà Nội là nỗi ám ảnh kinh hoàng đối với người Việt Nam và người nước ngoài. Thời gian đi từ Nội Bài đến Hà Nội có khi phải mất đến 2 giờ. Có lần, khi chia tay với chúng tôi rời nước bạn để về Hà Nội, người ta chúc chúng tôi không bị tắc đường trên cầu Long Biên. Ngày nay, ai có việc phải đi máy bay thì hoàn toàn có thể yên tâm, chỉ cần 30 phút từ Hà Nội đến sân bay Nội Bài theo con đường cao tốc Thăng Long.

Thủ tướng Võ Văn Kiệt là người rất cương quyết khi chỉ đạo thực hiện, song cũng là người lãnh đạo biết lắng nghe, gần gũi cán bộ dưới quyền mình.

Đồng chí đã nhiều lần gặp gỡ cán

bộ khoa học, giúp tháo gỡ những khó khăn mà họ đang gặp, động viên họ hoàn thành nhiệm vụ. Về tác phong này của các đồng chí lãnh đạo, tôi thích nhắc đến câu chuyện do chính Viện sĩ Trần Đại Nghĩa kể lại: Mỗi lần gọi điện xin gặp Bác Hồ, anh Nghĩa đều phải chuẩn bị sẵn ô tô và người lái xe, bởi vì nếu không bận việc thường Bác Hồ cho anh Nghĩa đến gặp Bác ngay tức khắc.

Chỉ ít ngày sau khi Thủ tướng Võ Văn Kiệt bổ nhiệm tôi giữ chức vụ Giám đốc của ĐHQGHN, Thủ tướng đã tiếp tôi tại Văn phòng Chính phủ, vào lúc 17 giờ của một ngày làm việc, ngày 30/5/1994, đúng như đã hẹn, mặc dù đồng chí đang chủ trì cuộc họp của Thường vụ Chính phủ. Sau này, tôi đã có nhiều lần được làm việc với đồng chí Thủ tướng và lần nào đồng chí cũng rất đúng hẹn. Điều này gây cho chúng tôi ấn tượng tốt rằng mình

Sau 20 năm, khu đô thị ĐHQGHN đang chuyển mình tích cực và mang dáng dấp của một khu đô thị đại học xanh, thông minh, hiện đại.

được tôn trọng. Được tiếp xúc với đồng chí, chúng tôi cảm thấy mình sáng hơn về nhận thức, cao hơn về quyết tâm hoàn thành nhiệm vụ và học hỏi được nhiều hơn về công tác lãnh đạo.

Suốt gần 10 năm qua, được làm việc dưới sự chỉ đạo của đồng chí Võ Văn Kiệt, khi thì ở cương vị Thủ tướng Chính phủ, khi thì ở cương vị Cố vấn Ban Chấp hành Trung ương Đảng và cả khi đồng chí không còn giữ chức vụ gì nữa, trong tôi vẫn một lòng ngưỡng mộ nhà lãnh đạo xuất sắc của Đảng và Nhà nước ta - đồng chí Võ Văn Kiệt. Ở con người đồng chí luôn luôn có những ý tưởng lớn, táo bạo nhưng có cơ sở khoa học ở nhiều lĩnh vực khác nhau và dám chịu trách nhiệm, kiên quyết tổ chức thực hiện bằng được những ý tưởng đó với động cơ trong sáng vì dân, vì nước. Những nhà lãnh đạo hội tụ được cả hai phẩm chất trên đây đều đã từng

làm nên những câu chuyện thần kỳ ở nhiều nước, nhiều thời đại. Một đất nước muốn phát triển nhanh phải luôn luôn có những chương trình lớn, đúng đắn và người lãnh đạo phải có bản lĩnh, khả năng tổ chức thực hiện bằng được những chương trình đó. Ngược lại thì đất nước chỉ có từ từ tiến mà thôi và theo tốc độ vũ bão của cuộc cách mạng khoa học công nghệ trong thời đại ngày nay, sẽ rơi vào tình trạng tụt hậu, mãi mãi thua kém người. Tôi tin chắc rằng, đồng chí Võ Văn Kiệt luôn luôn cảm thấy bức xúc trước những khả năng tiềm tàng to lớn của con người Việt Nam, đất nước Việt Nam và tình trạng còn tụt hậu của Việt Nam ta so với thế giới.

Để kết thúc bài viết này, tôi muốn nêu lên một cảm nhận tốt đẹp khác về đồng chí Võ Văn Kiệt. Ấy là vào dịp dự Đại hội toàn quốc của Đảng Cộng sản Việt Nam, tôi được đọc

trong bản khai lý lịch của đồng chí dòng chữ: "Trình độ văn hoá: Tiểu học". Tôi thừa hiểu rằng đây chỉ là điểm xuất phát của đồng chí cách đây 60 năm mà thôi. Cuộc đời của đồng chí là cuộc đời tự học, tự nghiên cứu, sáng tạo. Các công trình nghiên cứu chiến lược phát triển kinh tế, phát triển xã hội, phát triển giáo dục của đồng chí trong thời gian qua nhiều người có bằng cấp, học vị cao vẫn chưa vươn tới được. Riêng cái sự khiêm tốn của đồng chí về học vấn đã là một bài học lớn cho anh em khoa học chúng tôi, những người được học hành có hệ thống, có bài bản, đạt được nhiều bằng cấp, học vị cao, nhưng chưa đóng góp được bao nhiêu cho đất nước.